

PHILOSOPHICAL AND ETHICAL IDEAS OF JALALIDDIN RUMI

Bekhzod Kh. Khamdamov

Lecturer

Bukhara State Medical Institute

Bukhara, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Sufism, nafs, suffering, mystical dissolution of a person, values, truth, aesthetic love.

Received: 23.06.22

Accepted: 25.06.22

Published: 27.06.22

Abstract: Analysis of the philosophical and ethical teachings of Jalaliddin Rumi, the place of the socio-philosophical, spiritual and moral teachings of the thinker in the heritage of the peoples of the Central Asian region. Love and friendship as ethical values of a philosopher. The influence of Sufism on his work.

JALOLIDDIN RUMIYNING FALSAFIY VA AXLOQIY G'OYALARI

Behzod X. Hamdamov

O'qituvchi

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Buxoro, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'lar: sufizm, nafs, azob-uqubat, insonning mistik tarqalishi, qadriyatlar, haqiqat, estetik sevgi.

Annotatsiya: Jaloliddin Rumiyning falsafiy-axloqiy ta'limoti, o'rta Osiyo mintaqasi xalqlari merosida mutafakkirning ijtimoiy-falsafiy, ma'naviy-axloqiy ta'limotining o'rni tahlili. Sevgi va do'stlik faylasufning axloqiy qadriyatlari sifatida. So'filylikning uning ishiga ta'siri.

ФИЛОСОФСКО-ЭТИЧЕСКИЕ ИДЕИ ДЖАЛАЛИДДИНА РУМИ

Бехзод Х. Хамдамов

преподаватель

Бухарский государственный медицинский институт

Бухара, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: суфизм, нафс, страдание, мистическое растворение этического учения Джалалиддина Руми, **Аннотация:** Анализ философско-

человека, ценности, истина, эстетическая
влюбленность.

места социально-философского, духовно-
нравственного учения мыслителя в
наследии народов среднеазиатского
региона. Любовь и дружба как этические
ценности философа. Влияние суфизма на
его творчество.

KIRISH

Asrlar davomida ma'rifatli odamlar haqiqatni izlaydilar, abadiylik va Xudoga murojaat qilib, hayotni ruhiy ochligini qondira oladigan, azob-uqubatlariga chek qo'yadigan va kelajak hayotini boqiylik va baxt bilan bezatadigan odamga bag'ishlaydilar.

Bu odamlardan biri taniqli Eron so'fiy mutafakkiri, so'fiy she'riyatining eng yorqin vakili D. Rumi bo'lib, unda mistik tajribalar va yorqin she'riy iste'dodlar uyg'unlashgan.

Payg'ambar Muhammad (s.a. v.) vafotidan deyarli yuz yil o'tgach, Arabistonda yangi diniy oqim - so'fiylik paydo bo'ldi. U 13 - asrda sanay, Attar va Jelaladdin Rumi (1207-1273) kabi mutafakkirlar uni misli ko'rilmagan balandlikka ko'targanlarida klassik gullab-yashnagan. Fors she'riyati tasavvuf unga kirishdan oldin va uni amalga oshirish va mustahkamlash hayotdan mahrum bo'lgan.

ASOSIY QISM

Rumiyni mashhur bayonoti bor: "Attar - bu mening Ruhim, xuddi sanay mening ruhiy ko'zim kabi. Mansur Al-Xalladjning yorqinligi 150 yildan keyin Attarada namoyon bo'ldi. D. Rumi bu so'zlarni an'anaviy ma'noda shoir yoki faylasuf deb hisoblamadi.

Rumi o'zini Xudoni sevuvchi odam sifatida namoyon etdi, uning Xudoga bo'lgan ishtiyoqi va sadoqati uni jamoat konventsionalari va diniy stereotiplardan ozod qiladi. Rumini panteizm tarafdori deb hisoblash mumkin emas. Uning Xudoning tabiatini tushunishi aniq belgilanmaydi. Rumiyni fikriga ko'ra, inson o'zining yaratuvchisi bilan ma'naviy birlikka erishish uchun doimo moddiy qobig'idan ko'tarilishga intiladi. Rumi uchun inson nafaqat tana va ruhdur. Inson tanasi jismoniy tanadan, ruhdan, ongdan va "eng yaxshi ruhdan" iborat bo'lib, unda ilohiy Ilhom vaqti-vaqti bilan tushishi mumkin.

Birinchi uchta tarkibiy qism turli darajadagi barcha insonlarga beriladi," eng nozik ruh "payg'ambarlarning va" Xudoning do'stlari " ning oddiy odamlardan ajratib turadigan huquqidir. Rumi bunday Xudoning tanlanganlarini " Xudoning falcons " bilan taqqoslaydi, ularning xo'jayinlari vaqti-vaqti bilan odamlarga o'z qonunlarini va ilohiy baliqchilikni insoniyatga olib boradigan ajoyib joyni eslatish uchun yuboradi.

Ularning har biri o'z mamlakatiga va o'z vaqtiga xizmat qildi, insoniyatning ichki ehtiyojlarini qondirishning ma'naviy usullari va usullarini ishlab chiqdi va ko'rsatdi. Bu odamlar poklanish bosqichlarini ma'naviyat yo'lida aniqladilar va ta'kidlashdi yakuniy birlashishga olib

keladi, tana mohiyati (nafs) eriydi, ego yo'q qilinadi, azob-uqubatlar boshqa dunyoga ko'chishdan kelib chiqadi va Qiyomat kunidan qo'rqish yo'qoladi.

Ular ilohiy donolik va buyuklikni namoyon etadilar, shu bilan ilohiy qonunning tirik eslatmasi sifatida harakat qiladilar. Diniy vazifalarni astoydil bajarish insonning Rabbiysiga sodiqligining haqiqiy namoyonidir. Xudojo'y xatti-harakatlar va Xudoga sajda qilish harakati Rumiyo sodiq sevgilisi sevgiliga taqdim etadigan qimmatbaho sovg'alar bilan taqqoslanadi. Rumiyo she'riyati insonning irodasi va ilohiy oldindan belgilash o'rtasidagi munosabatlar masalasida aniq belgilanmaydi. U Xudoning qilmishi va bu harakatning bevosita natijasi, ilohiy amr va bu buyruqning moddiy dunyoda aniq timsoli o'rtasida farq qiladi. Agar kuzatuvchi ruhiy ko'rish qobiliyatiga ega bo'lsa, Iroda erkinligi va Xudoning qudrati o'rtasidagi qarama-qarshilik yo'qoladi. Inson aql bovar qilmaydigan ilohiy Iroda tomonidan boshqarilayotganini tushunadi va shu bilan birga u bu ruhiy va nomukammal "erkinlik" bilan taqqoslanmaydigan erkinlikdan zavqlanadi

Ideal odam unda namoyon bo'ladigan ilohiy atributlarning egasi bo'ladi va aynan shu kombinatsiyada Mansur Al-Xallaj baland ovoz bilan "men haqman" deb e'lon qildi va Bayazid Bistom: "mening kuchimga ishonch hosil qiling", dedi. Ularning lablari Xudo tomonidan aytilgan.

Rumiyo fikriga ko'ra, insonning ilohiy mohiyatda (Fana) mistik tarqalishi jarayoni cheksizdir. Shamning alangasi kuyishni to'xtatmagani kabi, quyoshning ko'zni qamashtiradigan porlashiga qaramay, mistik Xudo oldida o'z shaxsiyatini yo'qotmaydi. Rumiydagi ruh tushunchasi o'z-o'zini anglashdir.

Sizning aks nur - jon mening sham, boshqalar yurak urishi kabi ko'rinmas. Sizning go'zallik - sevgi o'rganish, Sizning lablari mening she'rlar yaratish.

Bizga kerak bo'lgan barcha boylik hozirgi lahzaning ongli murakkabligida yotadi. Rumiyo ajoyib chuqurlik bilan bu mo'l-ko'llikni his qiladi va buning uchun she'riy asarlar sharsharasi tufayli minnatdorchilik bildiradi!

Ehtimol, Rumi "aql" deb ataydigan go'zallik va ravshanlik biologlar va fiziklar tomonidan o'rganilgan va har qanday tizimni birlashtiradigan yoqimli naqshdir. Mistik ham, olim ham yagona ko'p qatlamli haqiqatni, tushunarsiz va aniq mavjudlik san'atini o'rganish bilan shug'ullanadi.

Ba'zi so'fiylar san'at tomonidan yaratilgan go'zallikni ruhiy o'sishini sekinlashtiradigan xavf deb bilishadi. San'at ko'pincha shaxsiy ruhiy tajriba bilan qo'llab-quvvatlanmaydigan ruhning engil g'alabasi hissiyotini keltirib chiqaradi. Masalan, chiroyli she'rlar odamni Xudo ichida butunlay erib ketishining beqaror tomonida ushlab turishi mumkin.

Rumiyning ilohiy go'zallikka intilishi uning bu go'zallikni o'zida mujassam etgan o'ziga xos odamga bo'lgan mehrini ifoda etdi. Bu odam Shams Tabriz edi, u ruhiy rivojlanishida insonga Xudoga bo'lgan estetik muhabbatning barcha bosqichlarini bosib o'tdi va "sevgilining xodimlari" bo'ldi.

J. J. ta'kidlaganidek. Xojson " Shams Tabriz Rumiya sig'inishida Xudoga bo'lgan sevgisi aks etgan." Shams Tabriz fidokorona sevgi Xudoga va u haqida bilimga eng ishonchli yo'l ekanini ta'kidlashdan charchamadi. Shuning uchun u "sevgilining xo'jayini" laqabini oldi. Shams Tabriz Rumiya oldida mistik yo'lning yangi ufqlarini ochdi. Rumiyning Shams Tabrizga bo'lgan sevgisi uni o'zgartirdi; oddiy o'limdan u chinakam ilohiy ilhomga ega bo'lgan eng buyuk shoirga aylandi. Hayotini rumini o'rganishga bag'ishlagan Anna-Mariya Shimel shunday deb yozadi: "u shoir bo'ldi, uzoq vaqt musiqa tinglay boshladi, qo'shiq kuyladi, soatlab raqsga tushdi".

XULOSA

Rumiya kuchining manbai-bu uning sevgisi, inson chegaralarida boshdan kechirgan, ammo Xudoda ildiz otgan sevgi. Hech kim sirli ibodatning chuqur sirlarini ochib bera olmadi; u har bir ibodatning o'zi ilohiy inoyat harakati ekanligini his qildi va hamma uni kutib olish uchun ochib berdi. Ilohiy Iroda bilan sevgida birlashib, u predopred jumboqining echimini topdi

Rumiya she'riyati okeandan uzoqda joylashgan sho'r okean shabada kabi ta'mga ega. Rumiya mistik she'riyat "til tumanidagi olma bog'ini tasvirlashga" harakat qilayotganini yozgan. So'zlar Rumi uchun juda muhim emas, ular faqat "ma'no manbai tebranishlari"ni uzatish uchun rezonator vositalardir. Rumiya kamishova svereli (neya) ohanglariga asoslangan tilning butun nazariyasini ishlab chiqdi. Har bir tovush va har bir ohangning orqasida, uning yo'qolgan vatani-qamish botqog'i uchun nostalji yotadi. Yumshoq musiqa faqat qamish juda ko'p azob chekkanligi sababli mumkin edi - u ildizdan tiriklayin kesilgan, quritilgan va ichkaridan ichi bo'sh, rezonator qilingan. Rumiyning so'zlariga ko'ra, biz ildizdan yirtilib, ichkaridan vayron bo'lganligi sababli, til bilan jihozlangan edik. Har qanday oqilona nutq-bu ibodat, uyga intilish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hamdamov B. K., Temirova S. V. FROM THE HISTORY OF BUKHARA FOLK MEDICINE //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – T. 2. – №. 12. – C. 52-55.
2. Hamdamov B. K., Temirova S. V. THE POLICY OF RESETTLEMENT OF RUSSIANS TO THE TERRITORY OF TURKESTAN, TURNING IT INTO A RAW MATERIAL BASE FOR COTTON //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – T. 2. – №. 12. – C. 113-121.

3. Ҳамдамов Б. THE HISTORICAL HERITAGE OF ABU ALI IBN SINA-A NECESSARY TREASURE IN THE SPIRITUAL AND EDUCATION OF YOUTH //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 143-145.
4. Ахмедова З. А., Турсунов К. С. Интеграционный процесс в рамках Европейского союза //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 5 (69). – С. 49-52.
5. Ахмедова З. А. Астрономические взгляды Ахмада Дониш //Вестник науки и образования. – 2018. – №. 11 (47).
6. Ахмедова З. А. HUMAN BEING IN THE WORKS OF MEDIEVAL THINKERS //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 115-118.
7. Ахмедова З. А. XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИ МАДАНИЯТИ //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – Т. 4. – №. 7.
8. Сагикызы А., Шуршитбай М., Ахмедова З. UPBRINGING AND EDUCATION AS FACTORS OF HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT //Адам элэмі. – 2021. – Т. 88. – №. 2. – С. 18-25.
9. Akhmedova Z. A. THE ROLE OF TEACHING PHILOSOPHY IN MEDICAL UNIVERSITY //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 6. – С. 44-48.
10. Ахмедова З. А. HUMAN BEING IN THE WORKS OF MEDIEVAL THINKERS //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 115-118.
11. Azizovna A. Z. ROLE AND SIGNIFICANCE OF PHILOSOPHY IN THE LIFE OF SOCIETY //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).
12. Ахмедова З. А., Чориева М. А. ТРУД АХМАДА ДОНИША «ИСТОРИЯ МАНГИТСКИХ ГОСУДАРЕЙ» КАК ЦЕННЫЙ ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ БУХАРСКОГО ХАНСТВА ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVIII-ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВВ //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).
13. Akhmedova Z. A. Astronomical views of Ahmad Donish //Bulletin of Science and Education. – 2018. – №. 11. – С. 47.
14. Hamdamov B. K., Temirova S. V. FROM THE HISTORY OF BUKHARA FOLK MEDICINE //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 52-55.
15. Чориева М. А. Экономика и денежное обращение (монеты) в Бухарском эмирате при мангытах (на рубеже 19-20 веков) //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 5 (69). – С. 53-56.
16. Чориева М. А. Историография жизни и политической деятельности последнего мангытского эмира Сейида Алимхана //Наука, техника и образование. – 2018. – №. 9 (50).

17. Чориева М. А. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ, ПОЛИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ БУХАРСКОГО ЭМИРАТА В КОНЦЕ XIX ВЕКА //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).

18. Ахмедова З. А., Чориева М. А. ТРУД АХМАДА ДОНИША «ИСТОРИЯ МАНГИТСКИХ ГОСУДАРЕЙ» КАК ЦЕННЫЙ ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ БУХАРСКОГО ХАНСТВА ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVIII-ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВВ //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).

19. ECONOMY С. М. А., CIRCULATION M. IN THE BUKHARA EMIRATE AT THE MANGYT (AT THE BORDER OF THE 19-20 CENTURIES) //Science, technology and education. – 2020. – №. 5. – С. 69.

20. Chorjeva M. A. Historiography of the life and political activities of the last Mangyt emir, Seyid Alimkhan //Science, technology and education. – 2018.

21. MA С. EKONOMIKA I DENEZHNOYE OBRASHCHENIYE (MONETY) V BUKHARSKOM EMIRATE PRI MANGYTAKH (NA RUBEZHE 19-20 VEKOV). – 2020.

22. MA С. Istoriografiya zhizni i politicheskoy deyatelnosti poslednego mangytskogo emira Seyida Alimkhana. – 2018.

23. Choriyeva M. A. HISTORY OF CREATION" SHAH-NAME" FIRDOUSI //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 45-48.

24. МА Чориева РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОГО ДЕЛА В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ (19-20 ВВ)- Новый день в медицине, 2020. С. 733-735

25. Akhmedova Z. A. HEALTHY LIFESTYLE AS THE KEY TO HEALTH //SCIENCE AND WORLD. – 2013. – С. 21.

26. Ахмедова З. А., Аннамуратов Ш. La méthodologie traditionnelle et directe d'enseignement des langues étrangères //Молодой ученый. – 2017. – №. 24-2. – С. 16-17.

27. Ахмедова З. А. HEALTHY LIFESTYLE AS THE KEY TO HEALTH //Наука и мир. – 2018. – Т. 2. – №. 4. – С. 21-22.

28. Akhmedova Z. A. THE ROLE OF TEACHING PHILOSOPHY IN MEDICAL UNIVERSITY //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 6. – С. 44-48.

29. Akhmedova Z. A. PHILOSOPHY OF THE FIRST JADID AHMAD MAHDUM DONISH //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 41-44.